

'KIJKEN NAAR DE FUNDAMENTEN'

Rondetafelgesprek Commissie voor Economische Zaken en Klimaat van de Tweede Kamer
Den Haag, donderdag 21 juni 2018

Wat begon als een probleem van aardbevingen en schade als gevolg van gaswinning, is een zingeingsvraag geworden.

De pogingen om de situatie in het aardbevingsgebied bouwtechnisch en bureaucratisch op te lossen, of juist te bagatelliseren, zijn een deel van het probleem geworden. Men weet niet waar men aan toe is.

- ✚ Draait het uit op stutten, versterken, afbreken, afwachten, uitstellen, afstellen, in beroep gaan, of – en dat is in vele gevallen het ergste – niets horen?
- ✚ Wat zijn de gevolgen? Ongelijke behandeling, tijdsverspilling, onzekerheid, onveiligheid en gemiste kansen: het huis of de boerderij is niet meer te redden.
- ✚ Wat is de gepaste houding? Geduld, teleurstelling, verontwaardiging, volharding, huilen, frustratie, overspannen raken, protest, hopen tegen wanhoop in? Het is een meerkeuze opgave, waarbij meerdere keuzes tegelijk gepast kunnen zijn, maar niet is gebleken dat de ene houding of strategie effectiever is dan de andere.
- ✚ Wat ervaart men? Naast de psychosociale gevolgen van angst, onzekerheid en stress, voelt men zich niet serieus genomen, machteloos, onteigend, gekrenkt, vervreemd, vernederd. Vertrouwen is geschaad en verwachtingen zijn nog dieper dan de bodem gedaald. Men ervaart een gebrek aan erkenning.

Het is een opsomming van beladen woorden maar achter ieder woord staat een verhaal, meerdere verhalen, meerdere ervaringen over meerdere jaren. Want men weet niet waar men aan toe is. Dat is de zingeingsvraag bij uitstek. “Het huis wordt opgelapt, maar niemand kijkt naar de fundamenten,” staat als citaat in het eindrapport van Gronings Perspectief. Als het ook nog de vraag is of het huis wordt opgelapt, kan deze uitspraak als een metafoor dienen. Het is duidelijk dat huizen, boerderijen en monumentale gebouwen versterkt of vervangen moeten worden. Het is duidelijk, overduidelijk, dat velen in het gebied fysiek en psychisch lijden onder de situatie en hulpverlening nodig hebben. Laat het nu ook duidelijk zijn dat men naar de fundamenten van de onrust, onvrede en onrecht in Groningen goed moet kijken en daar iets tegenover stellen.

Wat begon als een zingeingsvraag, is een vraag van zinsverbanden geworden.

De vragen waar wij in noordoost Groningen voor staan zijn niet individueel op te lossen. Natuurlijk moet daar waar individuen en gezinnen in de knel komen passende zorg geboden worden, psychologisch begeleiding, maatschappelijk werk, geestelijke verzorging, of gewoon hulp bij het invullen van formulieren. Tegelijk, in het kijken naar de fundamenten, ziet men ook maatschappelijke gevolgen van de situatie. Een dorpsaanzicht wordt aangetast. Een schoolgebouw gesloten. Vrijwilligers hebben geen tijd meer, in beslag genomen zoals zij zijn door herstelkwesties. De participatiesamenleving wordt aangetast. Nieuwe vormen van solidariteit wegen niet op tegen de spanningen die door ongelijke en ongelijktijdige behandeling opgeroepen worden. Niet alleen worden de levensdoelen en de zingeving van individuen aangetast, maar ook worden de zinsverbanden waarin mensen leven ontworcht. De leefsituatie en de wooncultuur worden bedreigd en aangetast. Kortom, de fundamenten worden ondermijnd.

Wat begon als een zingevingsvraag van bewoners, is een zingevingsvraag van bestuurders, hulpverleners, vrijwilligers en actievoerders geworden.

Burgermeesters en wethouders weten niet meer hoe zij de situatie moeten uitleggen. De verlegenheid van hulpverleners en vrijwilligers spiegelt steeds meer de ontredde in de verhalen die zij aanhoren. Actievoerders vragen zich vertwijfeld af hoe zij nu nog duidelijker zouden kunnen maken hoe de zaak voorstaat. De draagkracht van wie verantwoordelijkheid dragen wordt aangetast. De frustratie neemt toe en het gevoel van falen ligt op de loer.

Wat begon als een gevoel van onveiligheid en onzekerheid, is een ervaring van verlies geworden.

Wie het huis heeft horen kraken, voelt zich onveilig. Wie lang wacht om erkenning en maatregelen, en daarin teleurgesteld wordt, verliest vertrouwen. Wie moet verhuizen, wie financieel in de problemen komt, wie niet weet waar die aan toe is, lijdt verlies. Er is sprake van verlies op verschillende terreinen tegelijk en van een stapeling van problemen. Het gevolg is een toenemende complexiteit in de ervaringen van mensen, in hun verhalen en verlies. Waar sprake is van verlies, is sprake van rouw. Nu is rouw een gezonde reactie op een ingrijpend verlies. Het vraagt behandeling waar er van trauma sprake is, maar in de regel vraagt het om aandacht en ondersteuning, vaak om begeleiding, en bovenal om erkenning. Het vraagt om herstel van zingeving en zinsverbanden en ondersteuning daarbij.

Te midden van de veelheid van versterkingsactiviteiten en hulpverlening is er ook zorg voor zingeving en zinsverbanden nodig, kortom geestelijke verzorging.

Hoewel er gebouwen in Groningen staan van een unieke schoonheid, leven de Groningers niet van gebouwen alleen. Zij leven ook van heldere lichten en heldere afspraken, van ruimte en rust en van rechtvaardigheid. Niet alleen hun gebouwen, maar ook hun wijze van bestaan is in het geding. Geestelijke verzorging biedt daar ondersteuning waar men moet terugvallen op de eigen waarden en zingeving om veerkracht te verzamelen, waar men alles op alles moet zetten om de zinsverbanden te behouden of herstellen. Dat kan door middel van gesprekken, individueel en in buurthuizen, bijstand bij acute existentiële nood, begeleiding bij rouw, trainingen voor hulpverleners en lokale gemeenschappen, als vertrouwenspersoon voor bewoners fungeren en als gesprekspartner voor bestuurders, en waar nodig doorverwijzen. Én door erkenning te geven voor wat is en wat moet zijn. Kortom, met aandacht voor zingeving en zinsverbanden, dat wil zeggen, voor de fundamenten.

De Wet Veiligheidsrisico's definieert een ramp als "een zwaar ongeval of een andere gebeurtenis waarbij het leven en de gezondheid van veel personen, het milieu of grote materiële belangen in ernstige mate zijn geschaad of worden bedreigd en waarbij een gecoördineerde inzet van diensten of organisaties van verschillende disciplines is vereist om de dreiging weg te nemen of de schadelijke gevolgen te beperken." De toepasselijkheid van deze definitie op noordoost Groningen is opvallend. Geestelijke verzorging is één van die disciplines. Met het oog op het aanbod van geestelijke zorg in rampsituaties dient die zorg ook wetenschappelijk begeleid te worden. Wij moeten telkens naar de fundamenten kijken.

M.N. (Martin) Walton, Bijzonder hoogleraar geestelijke verzorging

ProtestantseTheologische Universiteit, Groningen, mw Walton@pthu.nl

J.K. (Hanneke) Muthert, Universitair docent godsdienstpsychologie en geestelijke verzorging, Rijksuniversiteit Groningen, j.k.muthert@rug.nl